

А.Ш. Оразымбетова, магистр¹

Д.О. Сатыбалдиева*, PhD, қауымд.профессор¹

Ж.М. Тымбаева, э.ғ.к., профессор¹

Ш. Абдикул, магистр²

Сәтбаев Университеті,

Алматы қ., Қазақстан¹

Әл-Фараби Атындағы Қазақ Ұлттық Университеті,

Алматы қ., Қазақстан²

* – негізгі автор (хат-хабарларға арналған автор)

e-mail: d.satybaldiyeva@satbayev.university

ЖАҒАНДЫҚ ЛОГИСТИКАЛЫҚ ЖҮЙЕЛЕРДЕГІ ЖЕТКІЗІЛІМ ТІЗБЕГІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Мақалада жағандық логистикалық жүйелердегі жеткізу тізбегін ұйымдастыру мен басқарудың әдістері мен тәсілдері қарастырылған. Мұнда «Кентау трансформатор зауыты» АҚ-ның қаржылық-экономикалық қызметіне талдау жүргізілді, жеткізу тізбегін ұйымдастыру бойынша кәсіпорынның қызметіне логистикалық бағалау жүргізілді. Коммерциялық ұйымдар нарықтағы бәсекелестерден артықшылыққа ұмтылады. Осы мақсатқа жету үшін олар ең тиімді әдіс болып табылатын жеткізу тізбегін дамытады және қалыптастырады. Табысты жеткізу тізбегінің маңызды факторы дұрыс стратегияны әзірлеу және оңтайлы шешімді таңдау үшін қажетті сенімді ақпараттың болуы болып табылады. Жедел шешімдер қабылдау үшін жағдайды дұрыс бағалау және сандық және сапалық әдістерді қолдана отырып, жеткізу тәлімдеріндегі қателіктер мен өзгерістерді айқындау керек. Жасалған талдауда анықталғандай, ұйымның тиімділігін және бәсекелестікке қабілетінің жоғарылауы аясында мықты жерлерін одан әрі ұлғайту керек. Ұйымдарға қойылған мақсаттарына қол жеткізуі үшін, бір-бірімен тығыз байланыста болатын бизнестердің системасы барысына жетудің қанишалықты тиімділігін ұлғайту пайдаланылады. Сонымен қатар кәсіпорын атқаратын өз қызмет түрін айқындай алады және бизнес-процестерді модельдеу арқылы ішкі және сыртқы ортадағы өзгерістерге тез жауап бере алады. Нәтижесінде компанияның жеткізу тізбегін жан-жақты зерттеу үшін объектілер мен процестерді ыдырату әдісін тиімді пайдалануы маңызды.

Кілт сөздер: қаржылық-экономикалық көрсеткіштер, логистика, жеткізу тізбегі, ұйымдастыру, объектілік декомпозиция, процестік декомпозиция, бизнес-процестер, T-FLEX.

Ключевые слова: финансово-экономические показатели, логистика, цепочка поставок, организация, объектная декомпозиция, процессная декомпозиция, бизнес-процессы, T-FLEX.

Keywords: financial and economic indicators, logistics, supply chain, organization, object decomposition, process decomposition, business processes, T-FLEX.

JEL classification: D40

Кіріспе. Кез-келген дамып келе жатқан компания логистика мен жеткізу тізбегін басқаруды дұрыс құруы керек, бұл критерийлер, онсыз пайда мен сатып алушылар санын көбейту мүмкін болмайды. Көптеген компаниялар үшін бұл жүйені ұтымды басқару - бұл санаттағы ең танымал брендке айналуға көмектесетін маңызды бәсекелестік артықшылық. Авторлар бұл процестің не екенін, оның әдетте неден тұратынын және нәтижені ұйымның өсіп келе жатқан кірістілігінде көрсету үшін оны қалай құру керектігін талқылауды ұсынады.

Мақаланың мақсаты жеткізу тізбегін басқаруды ұйымдастыру және жетілдіру тәжірибесін қолданудың өзектілігін зерттеу болып табылады. Зерттеуде жеткізу тізбегін ұйымдастыру екі тұрғыдан көрсетілген. Нәтижесінде, объектіні ыдырату тұрғысынан қарастырғанда, біз жеткізу тізбегінің қатысушыларын, сондай-ақ олардың ролін анықтай аламыз. "Кентау трансформатор зауыты" кәсіпорнында болып жатқан процестерді қарау және олардың тиімділігін бағалау барысында негізгі проблема анықталды: қазіргі заманғы сарапшыларға кәсіпорынның ақпараттық кеңістігінің қолайсыздығы. Мұндай проблемалар туындаған жағдайда монтаждау жабдықтарына, орнатуға арналған ресурстар мен материалдарға шығындар, кең қойма шығындары, сондай-ақ салынатын айыппұлдар мен жоспарланбаған шығындар мен қиындықтар туындайды.

Нарықтың қарқынды жаһандануы, бәсекелестіктің сөзсіз қатаюы өнім сапасы мен клиенттерге қызмет көрсету деңгейін жақсартуды талап етеді, осылайша логистикаға жаңа міндеттер қояды. Нарықтық артықшылықтарын нығайту және бәсекеге қабілеттілігін сақтау үшін қазіргі заманғы кәсіпорындар шикізатты жеткізуден бастап түпкілікті тұтынушыға қызмет көрсетуге дейін тұтынушылық құнды құрудың барлық процестерін оңтайландыруы керек, ол үшін компания басшылығы SCM шешімдеріне жүгінеді.

Көлік тізбегін басқару (SCM) - тұтынушыларға тиімді және жылдам қызмет көрсету үшін қажетті материалдар мен ақпарат ағындарын жоспарлау, орындау және бақылау процесі.

SCM мақсаты-тұтынушылардың сұранысын минималды логистикалық шығындармен қанағаттандыру. Логистикалық шығындарға шикізат, көлік шығындары, жабдық, қойма және өндіріс шығындары жатады. SCM тұжырымдамасын дұрыс пайдалану кәсіпорын кірісінің 30% - ға өсуіне және шығындардың төмендеуіне әкелуі мүмкін. Сонымен қатар, SCM қорларды ұлғайту, артық шығындарды болдырмау, орындалатын қызмет деңгейін арттыру, тапсырыстар мен ұсыныстарды әзірлеу мүмкіндіктерін алға тартады. [1].

Ұйымның жеделдетілген стратегиясы мен тактикасының алға қойылған мақсаттарына қол жеткізу оның сапасын бір-бірімен өзара байланысты бизнестегі процестер жүйесін орындаудың жоғары деңгейінде дамыту процесінде жүзеге асырылады. Демек, компанияның озық жоспарлары өз шешімін табады және өндіріске байланысты емес шығындардан аулақ бола отырып, шикізат көздерін тиімді пайдалануды дамытады. Кәсіпкерлік қызмет моделін әзірлеу барысында кәсіпорындар толық зерделенеді, анықталады және болып жатқан өзгерістерге толық ден қоюға дайын болады.

Осылайша, жұмыста "Кентау трансформатор зауыты" АҚ жеткізу тізбегінің процессуалдық ыдырауы мақсатында процестік ыдырау әдісі пайдаланылды, бұл жеткізушілермен олардың ақпараттық жүйесінің ақауларымен байланысты өзара іс-қимылдың негізгі мәселелерін анықтауға мүмкіндік береді. Осыған байланысты авторлар құжат айналымы процесін жақсарту үшін T-FLEX ақпараттық технологиясын ұсынды, бұл жеке қолжетімділік деңгейін, деректердің құпиялылығын, елеулі бәсекелестік артықшылықты және зерттелетін кәсіпорынның жалпы өнімділігін арттыруды қамтамасыз етеді.

Әдебиеттік шолу. Әлемдік логистикалық жүйелерде жеткізу тізбегін ұйымдастырумен байланысты салалардағы зерттеулердің негізі келесі салаларға қатысты ғылыми жұмыстар болып табылады:

Логистикалық жүйелердегі жеткізілім тізбегін ұйымдастыру негіздері мен олардың басқару жолдары тақырыбына Кристофер М., Шапиро Дж., Гатторн Дж., Ментцер Дж., Шехтер Д., Сандер Г. т.б. көптеген авторлар өз еңбектерін арнады. Жаһандық логистикалық жүйелердегі жеткізілім тізбегін ұйымдастыру және оны дамыту тақырыбында Бхатнагар К., Мэнгэн Дж., Лалвани Ч. сынды авторлардың еңбектері арналған. 1-кестеде «жеткізу тізбегі» мәнін айқындау барысында көптеген көзқарастар зерттелді [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8].

Кесте 1

«Жеткізу тізбегі» терминінің анықтамасы *

№	Автор	Анықтама
1	Кристофер М.	Жеткізу тізбегі-бұл түпкілікті тұтынушыға жететін өнімдер мен қызметтерді құруға бағытталған әртүрлі функциялар мен процестерді орындайтын әртүрлі деңгейдегі ұйымдарды қамтитын компаниялар желісі
2	Шапиро Дж.	Компанияның логистикалық жүйесі шикізатты, аяқталмаған және дайын өнімдерді сатып алу, өңдеу, сақтау немесе сату орын алатын әртүрлі орындарды
3	Ментцер Дж.	Жеткізілетін тізбек деп отырғанымыз бір-бірімен тығыз байланысты және тауарларды, қызметтерді, қолма-қол ақшаны тізбектен жоғары және төмен тасымалдайтын, сондай-ақ жеткізушілерден соңғы тұтынушыға дейін ақпарат алмасатын үш немесе одан да көп ұйымдардың тобы.

4	Гатторн Дж.	Бұл тізбек қандай да бір кәсіпорын болмасын бір бірінен айрылмайтын бөлімі болып саналады. Ол дегеніміз өнімдер мен атқарылатын қызметтің жүйелері, одан бөлек пайдаланушыға немесе тапсырыс берушіге бір жердени екінші жерге толық жеткізуге кететін шығыстарын көбейтетін негізінде бағаға өз әсерін тигізеді.
5	Шехтер Д., Сандер Г.	Жеткізу тізбектері ол тапсырыс беруші клиенттің керек жақтарын орындап қолма қол жеткізуші материалды ақпараттық шикісат көздерін беру арқылы бір-бірімен өзара әрекеттесетін компаниялардың жиынтығы.
6	Бхатнагар К.	Коммерцияда жаһандық жеткізу тізбегін басқару кірісті ұлғайту және шығындарды азайту үшін трансұлттық компаниялардың жаһандық желісі бойынша тауарлар мен қызметтерді бөлу ретінде анықталады.
7	Мэнгэн Дж., Лалвани Ч.	Өнеркәсіп пен сауданың жаһандануы көптеген артықшылықтар беріп қана қоймай, көптеген міндеттер тудырды. Бір кездері тек жергілікті нарықтарға қызмет көрсеткен компаниялар қазір негізгі орналасқан жерлерінен алыс орналасқан клиенттермен және тұтынушылармен жұмыс істейді. Сонымен қатар, оларды жеткізу және өндіріс мүмкіндіктері бүкіл әлемде бар. Нәтижесінде олардың жеткізу және тарату желілері күрделене түсті және көбінесе белгісіз болды. Материалдық және ақпараттық ағындардың осы жаһандық желісін басқару және үйлестіру міндеті кәсіпорындар үшін басты басымдыққа айналды, өйткені олар үнемі өзгеріп отыратын нарықта бәсекеге қабілетті болып қалуға тырысады.

* [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған

Жеткізу тізбегін басқару-бұл тауарларды сатуды болжауға және тауарлық-материалдық құндылықтар мен жеткізілімдерді жоспарлауды оңтайландыруға мүмкіндік беретін стратегия. Ол тауарлардың әр санаты үшін тауарлы-материалдық құндылықтарды басқарудың таңдалған моделін ескереді және компанияның логистикалық желісінде жеткізілімдердің тиімді орындалуын қамтамасыз етеді. Ол үшін жоспарланған сату, өндірушіден жеткізілім, қалдықтардың болуы, көлік қуаты, шектеулер мен бизнес ережелері ескеріледі. Қазіргі әдебиеттерде жеткізу тізбегін қарастырудың екі тәсілі бар: Объектілік және процестік ыдырау. Нысанның ыдырауы жеткізу тізбегін олардың функционалдық қасиеттеріне негізделген ішкі жүйелер, сілтемелер, элементтер, арналар және тізбектер сияқты құрамдас элементтерге бөлуге негізделген. Процесс ыдырауы-бұл ағындар мен процестер жүйесі ретінде қарастырылатын жеткізу тізбегін басқару әдісі. Бұл шығындарды азайту және ресурстарды оңтайландыру, сондай-ақ тұтынушылардың талаптарын қанағаттандыру сияқты әртүрлі мәселелерді шешуге мүмкіндік береді. Логистикалық функция-бұл ағынды басқарудың тиімділігін арттыруға және компанияның логистикалық мақсаттарына жетуге бағытталған аударымдардың жиыны.

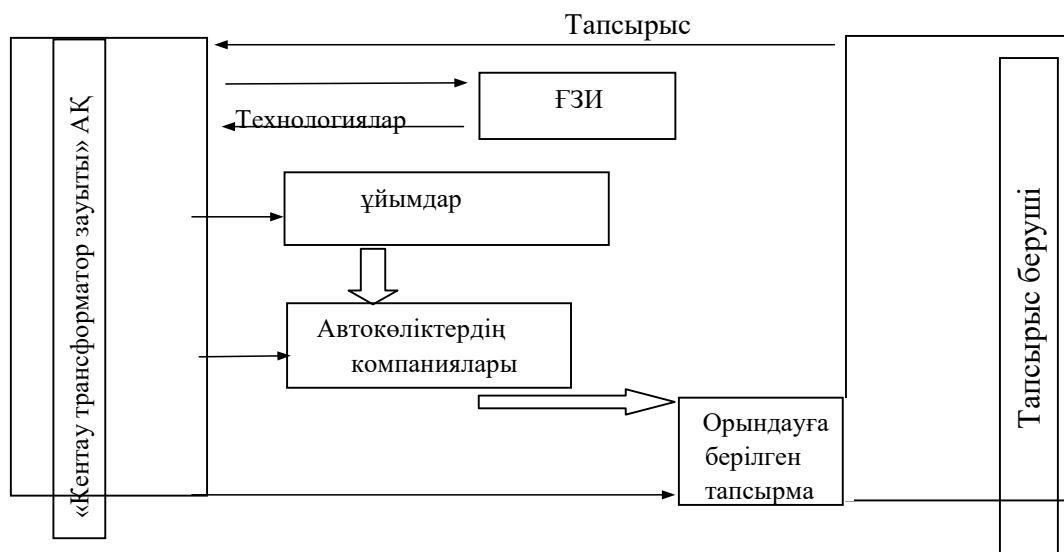
Нақты бизнестік қызметтер ол кәсіпорынның өз шикізат көздерін нақты қорытындыға айналдыру мақсатында қызмет етіп отырған міндетті операция түрі. Логистикаға қажетті нәтижеге қол жеткізуге әкелетін өзара байланысты логистикалық әрекеттер мен функциялардың жиынтығы. Қазіргі уақытта процесс ыдырауы жеткізу тізбегін басқарудың заманауи тәсілі. Себебі бір-бірімен тығы байланыста болатын бір мақсатты көздеген ұйымның іс әрекеті [9].

Негізгі бөлім. Кентаудың трансформация зауыты жан жақты жеткізілетін тізбектерін қалай ұйымдастыратынын және басқаратынын қарастырайық. Бұл кәсіпорын 1959ж өз негізін бастап 2005 ж бері қарай ТМД экономикасында жоғары сападағы электірлік құрал жабдықтарды жетілдіріп, көбейтіп, дамытып, жан –жақты мақсатта дмып өсіп жатқан ұйымдарды фирмаларды бір ортаға шоғырландыру мақсатында құрылған «Alageum Group» ұйымының бір бөліктері деп саналады [10]. Қазіргі уақытта процестік декомпозиция объектілік декомпозициямен салыстырғанда жеткізу тізбегін басқарудың тиімді құралы екенін білеміз. Сондықтан «Кентау Трансформатор Зауыты» АҚ-ның жеткізілім тізбегін басқарудың процестік декомпозиция тұрғысынан қарастырайық. Бұл жеткізілім тізбегінде өтетін процестер келесі түрде жүзеге асырылады: орында жобасы пайдаланушылардың трансформаторлық жабдықтарды ұсынытарын орындау реттеу барысында қызмет атқарады.

«Кентау Трансформатор Зауыты» АҚ логистикалық жүйені келесі ретпенәзірлейді, 1-суретте анықталған:

1. Тапсырыс берушілерге жоғары деңгейде қызмет көрсетуді нақтылау;

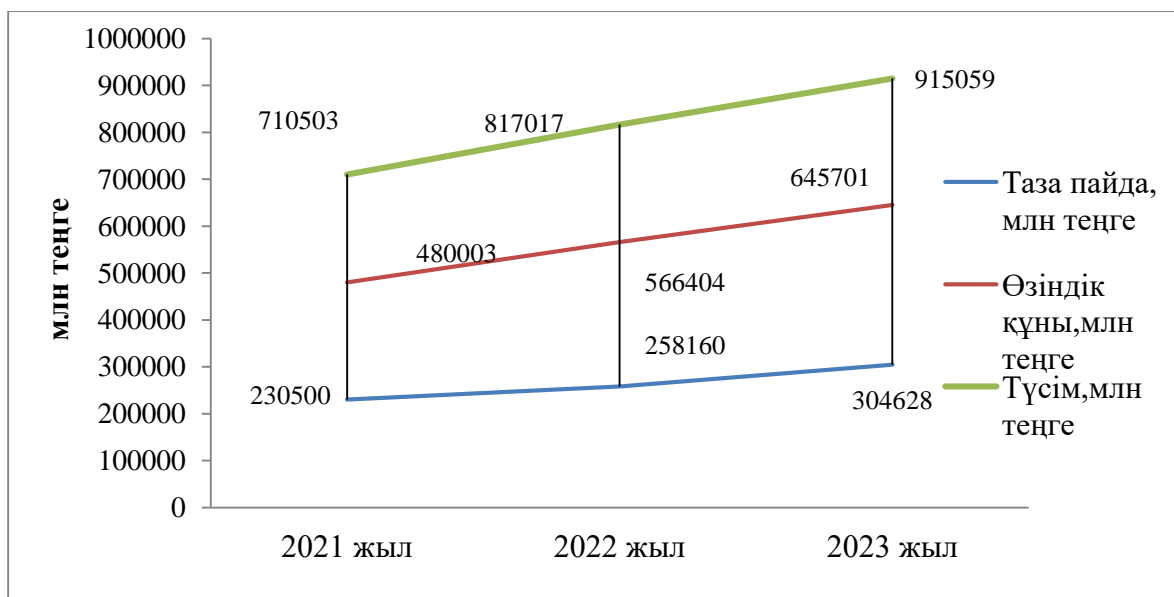
2. Клиенттерге ақпарат қызмет көрсету мақсатын нақтылау;
3. Логистиканы күшейту.

Сурет 1 – «Кентау трансформатор зауыты» АҚ-ның жеткізу процесін іске асыру кезіндегі жұмыс істеу схемасы*

* [10] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған

Осылайша, осы аймақтағы трансформаторлық жабдықты жеткізу тізбегін басқарудың ұйымдастырушылық-экономикалық механизмін көрсететін схема жасалды. 2-суретте ұсынылған деректер негізінде осы зерттелетін кезеңде алдында тұрған негізгі проблемаларды көрсетеді, сонымен қатар мұндай құлдырауға ықпал ететін барлық шығындар мен факторларды мұқият талдау қажеттілігін көрсетеді.

Сурет 2 – Кәсіпорынның қызметінің негізгі көрсеткіштерінің өзгеру серпіні*

* [10] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған

2 суретте байқағандай 2021 жылы түсім сомасы 710503 млн. теңге құрады, ал 2023 жылда 28,79% өскен. [10].

Аталған кезеңде өнеркәсіптік-өндірістік персонал санының 90 адамға өсуі байқалды, бұл пайызбен өсудің 7,2%-ын білдіреді. Компания кейінгі уақытта біршама төмен жағдай шамасында болған соң, қызметкерлердің көп болуы пайданың 60 пайызға азаюына ікеп соқтырды.

Кесте 2

Кәсіпорынның қаржылық-экономикалық көрсеткіштері*

№	Атаулар	ө/б	2021 жыл	2022 жыл	2023 жыл
1	Тауардың құндай немесе ақша көрінісі	млн. тг	23 500	26555	3000
2	Өнімнің тауар ретіндегі түрі	дана	16 000	17760	21134
3	Мысалы: Трансформаторлық құрал-жабдықтар	млн.тг	19 000	22800	27182
		дана	12 000	13440	15500
4	Тауардың экспортқа шығарылған шамасы	млн.тг	6 000	7140	8568
		дана	4500	4516	5740
5	Ұйымға тартылған инвестиция шамасы	млн.тг.	800	880	1056
6	Қызметкерлердің шамамен тізімі	адам.	1 250	1280	1340
7	Еңбекақы орташа түрі	тенге	160 000	180 000	210 000
8	Ұйымның жүктемелігі	%	100	100	100
9	Ұйымның рентабельділігі	%	10	10	10
10	Негізгі қорлардың тозуы	%	16	15	14
11	Еңбек өнімділігі	мың.тг.	18 000	21600	23400
12	Бюджетке кететін шығындар	млн.тг.	2 500	2850	3140

* [11] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған

2 кестеде қарастырылып отырған кәсіпорынның қаржылық-экономикалық көрсеткіштері берілген. Мұнда тауардың құндай немесе ақша көрінісі 2021 жылға қарағанда 2023 жылы 12,76% өскен. Трансформаторлық құрал-жабдықтардың экспортқа шығарылған шамасы 2021 жылы 4500 дана, 2022 жылы 4516 дана, ал 2023 жылы 5740 дана болды. Оның 27,55% өскенің байқаймыз.

Бұл бөлімде Мәскеудің Березнякинде қалыптасқан «Березняков механикалық зауыты» АҚ - дан алынған 12 трансформаторға тапсырысты жеткізуді ұйымдастыру процесі сипатталған.

«Березняков механикалық зауыты» АҚ Тау-кен байыту, шикізат және химия салаларына арналған құралдар өндірумен айналысатын негізгі өндірістік кәсіпорын болып табылады. Бұл компания трансформаторларға тапсырыстарды әр алты ай сайын орналастыра отырып, маңызды және тұрақты клиент ретінде әрекет етеді. Зауыт Березняки станциясында орналасқандықтан, барлық логистикалық операциялар теміржол көлігі арқылы жүзеге асырылады.

Сондықтан трансформаторларды жеткізуді ұйымдастыру кәсіпорынның ерекшеліктерін және тапсырыстардың жиілігін ескереді, бұл жеткізудің сенімділігі мен уақтылығына кепілдік береді. Березняки станциясы (бұрын Усольская деп аталған) - Верхнекамиядағы ең үлкен станция. Оның құрамына депо (ТСН-9 SVRD), сұрыптау паркі, жолаушылар алжапқышы, жүк ауласы, сондай-ақ «Азот» ААҚ және ВКРУ-1 Өндірістік аймақтары кіреді. Ескі сода зауыты, Березников механикалық зауыты және басқалары сияқты өндірістік филиалдар осы станциядан басталады. Осындай тауарға тапсырыс берілгеннен соң ол қоймадан платформаға жөнелтіледі және компанияның локомотивін пайдалана отырып, Түркістан станциясына жіберіледі, бұл ретте жеткізу және түсіру уақыты 4 сағатты құрайды. Аталған станцияда «Кентау трансформатор зауыты» АҚ-дан жеткізілген жүктің шамадан тыс жүктелуі орын алуда. Түркістан станциясынан шынтақ станциясына дейін жылжу 28 сағатты алады, ал шекара операциялары 6 сағатты алады. Шынтақ станциясынан Березняки станциясына дейін жеткізу 40 сағатты алады. Березняков станциясына түскен тапсырысты «Березняков механикалық зауыты» АҚ кәсіпорынның қоймасына өзінің локомотивінің көмегімен алады [12].

Жеткізу тізбегін басқару жүйесін ұйымдастыру процесінің аяқталуы Ақпараттық технологиялар тұжырымдамасын құру болып табылады. Бұл жүйені барлық қызметкерлер тиімді конфигурациялады. Дегенмен, оны жақсарту қажет. «Кентау трансформатор зауыты» АҚ жеткізу тізбегінің процессуалдық ыдырауы негізінде талдау жеткізушілермен олардың ақпараттық жүйесінің ақауларымен байланысты өзара іс-қимылдың негізгі проблемаларын анықтауға мүмкіндік берді.

Осы аспектілердің барлығын ескере отырып, T-FLEX енгізу «Кентау трансформатор зауыты» АҚ-ның айтарлықтай бәсекелестік артықшылықтарын қамтамасыз етеді және оның жалпы өнімділігін арттырады деп айтуға болады.

Бұл бағдарламалық жасақтама жеке қол жетімділік деңгейлерін жақсартады, бұл компания деректерінің құпиялылығын арттыруға көмектеседі. Құжат айналымы процесі T-FLEX электрондық ақпараттық кеңістігін енгізуге бейімделеді. Берілген жүйеде құжаттар әртүрлі бөлімшелер немесе ұйымдар арасында қозғалмайды; оның орнына олар серверде сандық форматта сақталады. Құжаттармен жұмыс істеу үшін бөлімге қосымша деректерді қамтуы және пысықтауға, келісуге және түзетуге ұшырауы мүмкін тапсырмалар жіберіледі. Құжаттармен жұмыс серверде материал пайда болған сәттен бастап бір уақытта жүргізілуі мүмкін және барлық өзгерістер пайдаланушылар үшін нақты уақыт режимінде көрсетіледі. Бұл процестерді жеңілдетеді және жеделдетеді, мысалы, жобалау құжаттамасын әзірлеу кезінде құрастыру қондырғыларын өндіруші жоба мақұлданғаннан кейін бірден қарастыра алады.

Жаңа жүйенің тиімділігін нақты түсіну жаңа және дәстүрлі жүйенің мерзімдерін салыстыру кезінде мүмкіндік тудырады. T-FLEX арасында бірнеше қосындылар болады: DOCs, Docs line, CRM, CAD, CAD se, NC Tracer, кабинет, жоба менеджменті, анқытаулар жүргізу, техника-технологиялар, нормаға келтіру, Toir, CBS, CNC сонымен қатар т.б.

Материалдардың үздіксіз ағынын басқару үшін тәуелсіз жүйелердің әр түрлі серіктестері бірыңғай әмбебап ақпараттық жүйеде деректерге қол жеткізуді қамтамасыз ету үшін қолданатын кейбіреулерін біріктіру қажет. Бұл жүйе әр түрлі қызмет түрлеріне қажетті барлық деректерді қоса алғанда, өзекті және сенімді ақпаратпен үнемі жаңартылып отыруы керек. Туындаған міндеттерді шешу ретінде «Топ жүйелер» компаниясы әзірлеген «T-FLEX CAD» бағдарламалық қамтамасыз ету ұсынылды және енгізілді. Бұл автоматтандырылған жобалау 3D және 2D функцияларымен үйлеседі. осы бағдарламаны енгізуден жылдық үнемдеу 9 261 000 теңгені құрайды, ал Еңбек өнімділігі 5,7% - ға өседі деп күтілуде, бұл 1 320 000 теңге мөлшерінде жалақы бойынша шартты үнемдеуге әкеледі [13].

Қорытынды. Бұл мақалада жеткізу тізбегін басқаруды оңтайландыру тәжірибесі берілген. Зерттеу жеткізу тізбегін ұйымдастыруды екі негізгі перспективадан қарастырады. Объектінің ыдырауы тұрғысынан талдау кезінде тізбектің қатысушылары мен олардың функцияларын анықтауға болады. Процестік талдау барысында «Кентау трансформатор зауыты» АҚ қызметін зерделеп, оның процестерінің тиімділігін бағалай отырып, басты проблема анықталды: пайдаланылатын ақпараттық инфрақұрылымның қазіргі заманғы стандарттарға сәйкес келмеуі. Бұл қарапайым бірегей жабдыққа, арнайы машиналар мен монтаждау жабдықтарына, сондай-ақ құрастыру көлемі мен шикізатқа байланысты үлкен қоймаларды жалға алуға айтарлықтай шығындар сияқты ауыр зардаптарға әкеледі.

Сонымен қатар, кәсіпорын жоба кезеңдерінде кешігіп қалғаны үшін ықтимал айыппұлдарға тап болады.

«Кентау трансформатор зауыты» АҚ-ның ағымдағы жағдайын талдау тиімділік пен бәсекеге қабілеттілікті арттырудың негізгі бағыты оның күшті жақтарын нығайту болып табылатынын көрсетті.

Жылдам осында стратегия мен тактикалық алға қойылған мақсаттарға жету барысында бизнес процесстер бір-бірімен тығыз қарым қатынаста болу арқылы іске асырылады. Кәсіпке бизнеске модель құрастыру, кәсіпорындарға, коммерциялық ұйымдарға өз қызметтерін нақтылай белгілеу барысында ортаның тұрақты болуы жылдам жауап беруге мүмкіндік береді. Қорытындылай келе, компания жеткізу тізбегін терең талдау үшін ыдырау әдісін қолдануы керек.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Крылатков П.П., Прилуцкая М.А. Управление цепью поставок (SCM): учеб. пособие. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2018. – 140 с.
2. Гатторн Дж. Управление цепями поставок. изд. – пер. с англ. М.: ИНФРА-М, 2012. – 670 с.
3. Кристофер М. Логистика и управление цепочками поставок: пер. с англ. СПб.: Питер, 2005.- 315 с.
4. Шапиро Джереми. Моделирование цепи поставок: научное издание: пер. с англ. / Дж. Шапиро. - СПб.: Питер, 2006. - 713 с.
5. Ментцер Дж. Определение управления цепочками поставок. Журнал деловой логистики. 2001. - 22 (2). - С. 25–25.
6. Шехтер Д., Сандер Г. Логистика. Искусство управления цепочками поставок: пер. с англ. М.: Претекст, 2008. 230 с.
7. Мэнгэн Дж., Лалвани Ч. Глобальная логистика и управление цепочками поставок. 3-е издание. Республиканский научно-методический центр развития технического и профессионального образования и присвоения квалификации, 2019. — 329 с.
8. Бхатнагар К. Глобальные цепочки поставок, ориентированные на клиента: концепции эффективного управления // Херши, Пенсильвания: справочник по информационным технологиям. - 2012. С. 145–159.
9. Ковалева Н.А., Гузенко А.В. Основы логистики и управление цепями поставок: учеб. пособие. Ростов н/д: ФГБОУ ВО РГУПС, 2016. – 125 с.
10. «Кентау трансформатор зауыты» АҚ ресми сайты. [Электронды ресурс]. - URL: <https://alageum.com/ru/predpriyatiya/ao-ktz>
11. «Кентау Трансформатор Зауыты» АҚ есептілік құжаттары. [Электронды ресурс]. - URL: <https://satypalu.gov.kz/kz/>
12. Березняки станциясының ресми сайты. [Электронды ресурс]. - URL: <https://wagon.bizon.ru/scripts/info/>
13. «T-Flex» бағдарламасының ресми сайты. [Электронды ресурс]. - URL: <https://www.tflex.ru/>

REFERENCES

1. Krylatkov P.P., Priluckaya M.A. Upravlenie cep'yu postavok (SCM) [Supply Chain Management (SCM)]: ucheb. posobie. – Ekaterinburg: Izd-vo Ural. un-ta, 2018. – 140 s. [in Russian].
2. Gattorn Dzh. Upravlenie cepjami postavok [Supply Chain Management]. izd. – per. s angl. M.: INFRA-M, 2012. – 670 s. [in Russian].
3. Kristofer M. Logistika i upravlenie cepochkami postavok [Logistics and supply chain management]: per. s angl. SPb.: Piter, 2005.-315 s. [in Russian].
4. Shapiro Dzheremi. Modelirovanie cepi postavok [Supply chain modeling]: nauchnoe izdanie: per. s angl. / Dzh. Shapiro. -SPb.: Piter, 2006. - 713 s. [in Russian].
5. Mentser Dzh. Opredelenie upravlenija cepochkami postavok [Defining Supply Chain Management]. Zhurnal delovoj logistiki. 2001. 22 (2), S. 25–25. [in Russian].
6. Shehter D., Sander G. Logistika. Iskusstvo upravlenija cepochkami postavok [Logistics. The Art of Supply Chain Management]: per. s angl. M.: Pretekst, 2008. 230 s. [in Russian].
7. Mjengjen Dzh., Lalvani Ch. Global'naja logistika i upravlenie cepochkami postavok [Global logistics and supply chain management]. 3-e izdanie. Respublikanskij nauchno-metodicheskij centr razvitija tehničeskogo i professional'nogo obrazovanija i prisvoenija kvalifikacii, 2019. — 329 s. [in Russian].
8. Bhatnagar K. Global'nye cepochki postavok, orientirovannye na klienta: koncepcii jeffektivnogo upravlenija [Customer-oriented global supply chains: effective management concepts]. Hersh, Pensil'vanija: spravochnik po informacionnym tehnologijam. - 2012. S. 145–159. [in Russian].
9. Kovaleva N.A., Guzenko A.V. Osnovy logistiki i upravlenie cepjami postavok [Fundamentals of Logistics and supply chain management]: ucheb. posobie. Rostov n/d: FGBOU VO RGUPS, 2016. – 125 s. [in Russian].
10. «Kentaу transformator zauyty» AK resmi sajty [Elektronny resurs]. - URL: <https://alageum.com/ru/predpriyatiya/ao-ktz> [in Kazakh].

11. «Kentaу Transformator Zauyty» AK eseptilik kuzhattary. [Reporting documents of Kentaу Transformer Plant JSC] [Elektrondy resurs]. - URL: <https://satypalu.gov.kz/kz> [in Kazakh].
12. Bereznjaki stancijasynyn resmi sajty [The official website of the bereznyaki station.] [Elektrondy resurs]. - URL: <https://vagon.bizon.ru/scripts/info/> [in Kazakh].
13. "T-Flex" bagdarlamasynyn resmi sajty [Official website of the program "T-Flex"] [Elektrondy resurs]. - URL: <https://www.tfex.ru/> [in Kazakh].

Оразымбетова А.Ш., Сатыбалдиева Д.О., Тымбаева Ж.М., Абдикул Ш.

ОРГАНИЗАЦИЯ ЦЕПОЧКИ ПОСТАВОК В ГЛОБАЛЬНЫХ ЛОГИСТИЧЕСКИХ СИСТЕМАХ

Аннотация

В статье рассматриваются методы и подходы к организации и управлению цепочками поставок в глобальных логистических системах. Здесь был проведен анализ финансово-экономической деятельности АО "Кентауский трансформаторный завод", проведена логистическая оценка деятельности предприятия по организации цепочки поставок. Коммерческие организации стремятся к превосходству над конкурентами на рынке. Для достижения этой цели они разрабатывают и формируют цепочку поставок, которая является наиболее эффективным методом. Важным фактором успешной цепочки поставок является наличие достоверной информации, необходимой для разработки правильной стратегии и выбора оптимального решения. Для принятия оперативных решений необходимо правильно оценить ситуацию и определить ошибки и изменения на участках поставок с помощью количественных и качественных методов. Как определено в проведенном анализе, на фоне повышения эффективности и конкурентоспособности организации необходимо дальнейшее увеличение ее сильных сторон. Для того, чтобы организации могли достичь поставленных целей, используется увеличение эффективности достижения хода системы предприятий, находящихся в тесном контакте друг с другом. Кроме того, предприятие может определить свой вид деятельности и быстро реагировать на изменения во внутренней и внешней среде, моделируя бизнес-процессы. В результате важно, чтобы компания эффективно использовала метод разложения объектов и процессов для всестороннего изучения цепочки поставок.

Orazymbetova A., Satybaldiyeva D., Tymbaeva Zh., Abdikul Sh.

ORGANIZATION OF SUPPLY CHAINS IN GLOBAL LOGISTICS SYSTEMS

Annotation

The article discusses methods and approaches to the organization and management of supply chains in global logistics systems. Here, an analysis of the financial and economic activities of KENTAU transformer Plant JSC was carried out, a logistic assessment of the activities of the enterprise for the organization of the supply chain was carried out. Commercial organizations strive for an advantage over competitors in the market. To achieve this goal, they develop and build a supply chain, which is the most effective method. An important factor in a successful supply chain is the availability of reliable information necessary to develop the right strategy and choose the optimal solution. To make operational decisions, it is necessary to correctly assess the situation and identify errors and changes in delivery areas using quantitative and qualitative methods. As it turned out in the analysis, it is necessary to further increase the strengths of the organization against the background of increased efficiency and competitiveness. In order for organizations to achieve their goals, a system of closely connected businesses will be used to increase their effectiveness in achieving their goals. At the same time, the enterprise is able to determine the type of its activities and quickly respond to changes in the internal and external environment by modeling business processes. As a result, it is important that the company effectively uses the method of decomposition of objects and processes for a comprehensive study of the supply chain.